

dr. Bokor Gyula – életútinterjú

Készítette: Rozsonits Tamás

A beszélgetés helyszíne és időpontja: Budapest, XIV. kerület, Jávor utca, 2017. november 12.

Szerkesztett, tömörített, kiegészített, lábjegyzetelt változat.

Rozsonits Tamás:

Mikor és hol születettél?

dr. Bokor Gyula:

Debrecen, Nagyerdő, Nőgyógyászati Klinika, DOTE. Az időpont: 1951. május 15.

Rozsonits Tamás:

Debrecen mellett nőttetek fel, pedagógus-szülők gyermekeként, sőt, édesanyád sugallatára alapítottatok zenekart a testvéreiddel. Hogyan indultatok?

dr. Bokor Gyula:

Érdekes szó a sugallat: édesanyánk hitt bennünk! Ő volt a kultúrház-igazgató is, maga is tanult zenét. Egyszer egy gyengébb képességű zenekar lépett fel nála, mire szólt nekem: „Ti jobban tudnátok játszani!” Attila tíz, Tibor tizenkét évesek, én tizenhat éves voltam akkor. Használt hangszereket vásárolt nekünk Debrecenben, azokon kezdtünk gyakorolni. Akkoriban én már a zenei gimnáziumba jártam és hívtam magammal egy gitáros srácot, ugyanúgy a zeneművészeti szakiskolában tanult, fagott tanszakon, Veres Ferencnek hívták. Egy ideig tánczenét játszottunk vele, jártuk a kisebb falvakat. Apám szállított minket, a testvéreim akkor még nagyon fiatalok voltak, így egyúttal a szülői felügyeletet is megoldotta. Akkor léptünk előre egy nagyot, amikor a gitáros kivált és mi maradtunk a Bokor együttes. Én zongoráztam, a bal kezemenél volt egy basszus-hangszer, amin tudtam hozni a mély alapokat, és énekeltem is. Tibor gitározott és énekelt, Attila pedig dobolt és énekelt.

Rozsonits Tamás:

Mindannyian tanultatok zenét?

dr. Bokor Gyula:

Igen, mindhárman, ezt fontosnak tartották a szüleink. Először Derecskére, később Debrecenbe jártam – majd pedig jártunk – zeneórára. Engem, mint elsőszülöttet még komolyabban nyomtak a szüleink a zenetanulás irányába, fel is vettek a debreceni konzervatóriumba, zongora és fagott szakra. A szüleink is tanultak zongorát, éneket, fontos volt számukra a zenei műveltség. Anyám úgy szeretett bele apámba, hogy ő akkor a híres, Csenki Imre¹ vezette kórus szólóénekes volt. Ez a Debreceni Református Kollégium énekkara volt tulajdonképpen, ők alkották később a Magyar Állami Népi Együttes² magját.

Rozsonits Tamás:

Érdekes a pályaválasztásod: mit szóltak az orvosi egyetemen a felvételi vizsgán a zenei gimnáziumi érettségidhez?

dr. Bokor Gyula:

¹ Csenki Imre (1912–1998) zeneszerző, karnagy, zenepedagógus.

² 1950-ben, Rábai Miklós által alapított együttes.

Zongorista akartam lenni, de fagottoztam és zeneszerzést is tanultam. A fagott tartásától ínhüvelygyulladását kaptam, emiatt a jobb kezem technikája leromlott, ami a zongorázásban hatalmas hátrány, ráadásul balkezes vagyok. Emiatt nem zenei pályán tanultam tovább, pedig a tanárom, Straky Tibor szeretne volna, és igen nagy szónak számított az ő tanítványának lenni. Odaálltam elé, és közöltem vele, hogy az orvosi egyetemre felvételizek. Ehhez viszont biológiából és fizikából nagyon fel kellett készülni. A szüleim ebben is támogattak, magántanárhoz járatlak. Fél évig keményen tanultam, így aztán bekerültem elsőre, majd az legelső kémia vizsgámon a tanárnő megkérdezte, hova jártam gimibe, mert úgy mondtam el a proton és a neutron szerkezetét, mintha színdarabot adnék elő. Hiába, artisztikus beállítású vagyok. Az első évben sok nehézségem akadt, hiszen az addigi tanulmányaimból a laboratóriumi gyakorlatok is hiányoztak.

Rozsonits Tamás:

Az orvosi egyetemet elvégezni nagyon kemény feladat. Te és a szintén orvos Tibor öcséd közben még zenéltetek is. Hogy bírtátok?

dr. Bokor Gyula:

Ráadásul a DOTE (Debreceni Orvostudományi Egyetem) akkoriban keményebb egyetem volt, mint a SOTE (Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Budapest), ezt az itt tanuló külföldi diákoktól tudom, akik mindkét egyetemen szereztek tapasztalatokat. Főleg az első három év facsarta ki az embert. Aztán mi lettünk az egyetem zenekara, DOTE együttes néven. Úgy indult, hogy elsőéves koromban a Csécsei-testvérek és Bessenyei Gyurka bevettek a zenekarba, aztán ők abbahagyták a zenélést, másodéven már a testvéreimmel alkottuk a csapatot és elhívtuk Szalay András – a későbbi Panta Rhei³ tagját – gitározni, így játszottunk szombatoként a bulikon. Egyre többen jöttek a városból is, nem csak az egyetemisták. Nyaranta pedig vidéken zenéltünk.

Rozsonits Tamás:

Miből állt a repertoár?

dr. Bokor Gyula:

Világslágerekből, vegyesen. Tibor nagyon szerette a Deep Purple-t,⁴ de a vokális zenéhez mindannyian vonzódtunk. Így nézett ki: Attila a tenor, Tibor a bariton, én a basszus. A Jethro Tullt⁵ harmadéves koromban fedeztem fel, elvarázsolt Ian Anderson⁶ fuvolajátéka. A Hullaház becenevű helyen játszottunk az egyetem területén, az volt a Klinika Mozi, előtte meg kórbonctani intézetként működött. Azokban az években formálódott és alakult ki a stílusunk. Sokat játszottunk, jó időszak volt. Akkoriban rendeztek felmenő rendszerben megyei beat-pop-rock tehetségkutató versenyeket, mi csak úgy beestünk a területi versenyre, Orosházára, még benevezni sem volt időnk. Éjszaka a hangszertokokon aludtunk az egyik teremben. Másnap odamentünk Salánki Hédihez,⁷ akit Debrecenből ismerünk, hogy kérje meg Gonda Jánost,⁸ a zsűri elnökét, hogy legalább egy dalt előadhassunk. Gonda rábólintott, mi meg eljátszottuk a *Panoptikumot*, ami egy nyolc perc hosszú darab. Gonda János azt mondta: „Ezen a versenyen van a DOTE együttes, majd hosszú szünet, aztán a Panta Rhei és az összes többi.” A többi zenész is csak kapkodta a fejét, igen jó érzés volt átélni ezt,

³ 1974 és 1969 között működő debreceni, jellemzően progresszív rock műfajban alkotó zenekar.

⁴ 1968-ban alakult angol rockzenekar.

⁵ 1968-ban alakult brit rockzenekar.

⁶ Ian Anderson (1947) skót énekes, fuvolista, zeneszerző, a Jethro Tull frontembere.

⁷ Salánki Hédi zongoraművész, a Magyar Rádió és televízió zenei szerkesztője volt; 1983 óta az USA-ban él, elismert csembalóművész, Hedi Salanki-Rubart néven.

⁸ Gonda János (1932) zeneszerző, zongoraművész, egyetemi tanár.

mi pedig ráérezünk, hogy amit csinálunk, az nagyon jó! Így kerültünk be a televízió előtti válogatóba. Ez volt az 1977-es *Ki mit tud?*,⁹ amit meg is nyertünk.

Rozsonits Tamás:

Milyen hatásokból alakították ki a jellegzetes Color-stílust?

dr. Bokor Gyula:

A Deep Purple, a Jethro Tull, a Mahavishnu Orchestra,¹⁰ a Pink Floyd¹¹ éjszaka is nálunk, ezekre keltünk és feküdtünk. Én tizenhat évig komolyzenét tanultam, zongoráztam, fagottoztam, ez kialakított bennem egy ízlésbeli színvonalat. Tibor a keményebb zenéket, dallamosakat szerette, így formálódott a világunk, amelyben komfortosan éreztük magunkat. Nagyon fontosnak tartom, hogy vidékről indultunk. A vidéki emberek képesek nagyon sokra vinni, az *Arról jöttem én* című dalban ezt meg is írtuk.

Rozsonits Tamás:

Amikor megismerte az ország a zenekart – már Color néven –, feltűnt, hogy nemcsak virtuóz módon, de világszínvonalú, márkás hangszereken játszottok. Honnan sikerült ezeket beszerezni?

dr. Bokor Gyula:

Egy időben a debreceni Biogal Gyógyszergyár támogatott minket. Volt a gyár kultúrházának egy nagy színpada, ott próbáltunk, és hangszereket is vásároltak nekünk. Aztán a kapcsolat megszakadt, mert azt szerették volna, ha a diploma megszerzése után Tibor munkába áll náluk, mint kutatóorvos, de nem így történt.

Visszatérve a hangszereinkre: a Fender zongorám¹² árát a nagybátyám, Pekár Gyula – aki egy nagy debreceni gyár főmérnöke volt – fizette ki. Később persze visszafizettem neki a kölcsönt. A Roland clavinetet¹³ a Biogal vette, azt később vissza kellett adni. Attila először egy Dubán dobot¹⁴ használt, aztán vett egy Ludwig Blue Vistalite üvegdobot.¹⁵ Tibor azért választotta a Rickenbacker 4001 basszusgitárt,¹⁶ mert imádta a Yes¹⁷ együttest és ott Chris Squire¹⁸ azt használta. Otthon még a nagymamát is taníttam, hogyan kell a hangszer nevét helyesen kimondani. Mondogatta is szegény nagy, hogy: „Rick and Baker”. Akkoriban, ha azt akarta egy zenekar, hogy komoly hangszereken és erősítésen játsszanak, akkor bizony nagyon nagy szegénység köszöntött be az életükbe. Ha jó zenét akarsz játszani, annak meg kell szólalni, és az csak márkás hangszereken és erősítőkön lehet. Ráadásul védeni kell őket az utazás okozta viszontagságoktól, de a művházakban gyakori áramingadozásoktól is. A konténerek és a feszültség-stabilizátor szintén horrorisztikus összegekbe kerültek. Velünk előfordult az is, hogy a Szovjetunióban a hangszereinket kidobálták a repülőgépből a betonra. Képzelheted! Előtte hosszú-hosszú ideig a keletnémet gyártmányú Vermona és Regent berendezéseken játszottunk, mint az országban mindenki más is akkoriban. Zenélésből abban az időszakban nem lehetett meggazdagodni. A mai gyerekek ezt fel sem tudják fogni, mert

⁹ A Magyar Televízió kulturális tehetségkutató műsora volt 1962 és 1996 között.

¹⁰ 1971 és 1976 között működő amerikai fúziós dzsessz együttes.

¹¹ 1965-ben alakult angol progresszív rock együttes; 1996-ban feloszlott, 2005-ben adott egy utolsó koncertet

¹² Harold Rhodes által 1965-ben kifejlesztett elektromos zongora.

¹³ A japán Roland cég által gyártott billentyűs hangszer.

¹⁴ Dubán Dezső hangszerész mester által épített magyar dobmárka.

¹⁵ Az amerikai Ludwig dobgyár által 1972-től piacra dobott, akrilból (átlátszó, üvegszerű műanyag) készült dobtípus.

¹⁶ 1961 és 1981 között gyártotta az amerikai Rickenbacker cég, Roger Rossmeisl tervei alapján.

¹⁷ 1968-tól napjainkig működő angol progresszív rockzenekar.

¹⁸ Chris Squire (1948–2015) angol basszusgitáros, a Yes alapító tagja.

szinte mindenük megvan, mindent lehet kapni, emiatt talán el is tűnt belőlük az az erős motiváció, ami a mi generációnkat jellemezte. Tisztelet a kivételnek.

Rozsonits Tamás:

A Color név honnan jött?

dr. Bokor Gyula:

A *Ki mit tud?*-on még DOTE zenekarként indultunk, menet közben változtattunk nevet. A Color csengése hasonlít a Bokor szóhoz, másrészt az egész világon ugyanazt jelenti és közismert kifejezés. Az egyetem nagyon büszke volt ránk, akkoriban engem ott csak dr. Bokor Colornak hívtak.

Rozsonits Tamás:

A versenyen már más felállásban játszottatok, kibővült a zenekar. Miért?

dr. Bokor Gyula:

Amikor a Szalay-testvérek megalapították a Panta Rhei zenekart, Andris elment tőlünk, a helyére Lámer Emil került. Pólya Laci csellistára még a zenei gimnáziumból emlékeztem, amúgy meg Attila barátja volt. Állandóan Mahavishnut és hasonlókat hallgattak, aztán jött egy ötlet, hogy az Electric Light Orchestrának¹⁹ van két csellistája, mennyire megváltoztatják, felemelik a hangképet. Jó, hát próbáljuk ki, a cselló melankolikus hangulata illett a zenénkbe. Ment is minden, csak a cselló kierősítése jelentett némi gondot, de azt is megoldottuk. Lacival kezdtük összerakni a *Panoptikumot*, mi ketten ezért mindig korábban mentünk próbálni, akkor már a Pedagógus Művelődési Házba. A cselló szokatlan megszólalást adott a zenénknek és Laci kiváló művésze volt a hangszerének. Használtam mellotront is, ami hozott a zenénknek egy hegedű-alapot, de Laci csellójátéka mindenképpen dominánsan hatott. Gulyás Péterpál írta a szövegeket, ő Gulyás Pál²⁰ debreceni költő unokája. Azért írta egybe a keresztneveit, hogy könnyebben megkülönböztessék a felmenőitől. Palival volt egy közös ismerősünk, egy tanárnő, Miskolczi Mária néni, aki javasolta, hogy tartsunk egy közös szerzői estet, így indult vele a munka. Pali akkor írta a *Panoptikumot*, és elkezdtünk közösen dolgozni. Megvalósult a közös szerzői est, telthát előtt, hatalmas sikerrel. Így aztán Pali maradt velünk és elkezdett a Colornak szövegeket írni. Akkor még a Sanzonbizottságnak kellett engedélyeznie a dalokat, többször is kértek a szövegekben módosítást, amiket Pali nagyon nem szeretett, így aztán rákényszerültem, hogy én írjak szövegeket és sikerült is! Tibivel felfedeztük, hogy nagyon jól tudunk együtt dalokat írni, erre szép példa a *Féltelek* is. Kialakult köztünk egy nagyon erős, inspiráló alkotói kapcsolat.

Rozsonits Tamás:

1977-ben megnyertétek a *Ki mit tud?* televíziós verseny popzenei kategóriáját, majd a *Metronóm '77*²¹ táncdalfesztiválon a zenekari kategória ezüstérmét. Ez azt eredményezte, hogy azonnal országosan ismertté váltatok. Nehéz volt feldolgozni a gyorsan jött sikert?

dr. Bokor Gyula:

Nagyon kemény volt mindkét verseny, mert élőben játszottunk komoly felkészültségű „ellenfelekkel” szemben, ami sok stresszel járt. A zsűri is nagyon szigorúan bírálta, olyan zenei szaktekintélyekkel, mint például Petrovits Emil²² vagy Pernye András,²³ valamint a színészi

¹⁹ 1970-ben alakult angol pop-rock zenekar.

²⁰ Gulyás Pál (1899–1944) debreceni költő, tanár.

²¹ A Magyar Televízió 1977-ben megrendezett táncdalfesztiválja; a döntőre Budapesten, az Erkel Színházban került sor 1977. július 30-án.

²² Petrovits Emil (1930–2011) zeneszerző.

Major Tamás.²⁴ A közönség reakciója valamit már előrevetített, mert a produkcióink végén nem akarták abbahagyni a tapsot. Nagyon jól esett, különösen azért, mert vidékről jöttünk. Meg azt hiszem, a szerencse is mellénk állt.

Rozsonits Tamás:

Elutasítóan és ellenségesen fogadott benneteket a budapesti szakma, mint egy trónkövetelő vidéki bandát?

dr. Bokor Gyula:

Várszegi Gábor,²⁵ aki akkor a Geminiben²⁶ játszott, odajött hozzánk és gratulált: „Gyerekek, nagyon jók vagytok! De azt tudnotok kell, hogy Budapest Európa, Magyarország meg a vidék!” Mondtam neki: „Hogy mondhatsz ilyet?” Annyira mérges lettem rá! Aztán később adott jó tanácsokat, sőt, be is akart lépni a Colorba. Az volt a budapesti rockszakma fő problémája velünk, hogy szerintük mi másban akartunk érvényesülni, mint amit tanultunk. Mit akarunk mi a zenei világban?

Később, amikor mentőorvoskodtam, szerepeltünk a *Magyar Ifjúság* címlapján, és egy esetről az ápolandó tini srác mutatta az apjának a fotónkat, aki azonnal másik orvost hívott helyettem. Nem bízott bennem. A zenekaroknak meg az volt a bajuk, hogy felbukkant egy társaság, akik csak hobbiból zenéltek, indultak két országos versenyen, az egyiket megnyerték, a másikon másodikkak lettek, mit keresnek ezek itt egyáltalán? Mi pedig nem ismertük, hogyan működik a zenei élet, ki kicsoda, és hogy kell működtetni professzionális szinten egy zenekart. Budapesten működött minden központ: lemezgyár, televízió, rádió, ORI,²⁷ Sanzonbizottság. Még az akcentusunk is más volt, én hajdú-bihari tájszólásban beszéltem, amiért gyakran kinevettek. Pedig a különböző tájegységek mind-mind ugyanolyan részei a hazánknak. Voltak persze, akik azonnal barátságosan közeledtek hozzánk: Benkő Laci²⁸ nagyon aranyos ember, jó zenész és kitűnő menedzser volt. Ő már a televíziós verseny próbáin meglátogatót minket, mert hallotta valakitől, hogy érdekes a zenénk. Akkor az Omega²⁹ a space rock-korszakát élte és a mi dalainkban is voltak ilyen elemek. Meghallgatott minket és azonnal összebarátkoztunk. Amikor győztünk, rohant oda hozzánk, hogy: „Gyerekek, gyertek fel hozzám, ünnepeljük meg nálunk a győzelmeteket!” Elájultunk persze, hogy az Omega főnöke házibulizni hív minket a lakására! Nagyon boldogok voltunk, hogy győztünk és Laci osztozott az örömeinkben. Persze, mi akkor még azt sem tudtuk, mi merre, hány méter. Laci sokmindent megtanított, és jó barátságban maradtunk később is. Nemes Laci³⁰ – aki az Omega főtechnikusa volt akkoriban – mesélte, amikor később velünk utazott egy román turnén, hogy az első lemezünket az Omega együttes azonnal megvette és meghallgatták együtt, ötször egymás után. Érdekelte őket, hogy mit csinálunk. A space rock miatt egyébként volt kapcsolódás a zenénk között. Egyébként mi is meghallgattuk az Omega lemezeit egymás után akár tízszer is.

Egyszer Katona Kláriver³¹ közösen vettünk részt egy Lengyelországot, a Szovjetuniót és Romániát is érintő turnén. A műsor első részében mi játszottunk, majd Klári következett, aki elképesztően profi volt már akkor is. Szigeti Feri³² is meghallgatta az egyik moszkvai

²³ Pernye András (1928–1980) zenetörténész, egyetemi tanár.

²⁴ Major Tamás (1910–1986) színész, rendező, színházigazgató.

²⁵ Várszegi Gábor Gemini együttes basszusgitárosa volt; ma üzletember

²⁶ 1965-ben alakult beat-pop-rock zenekar.

²⁷ Országos Rendező Iroda

²⁸ Benkő László (1943–2020) zeneszerző, billentyűs, az Omega tagja.

²⁹ 1962 óta működő rockzenekar.

³⁰ Nemes László (1947–2020) „A roadok roadja”, a leghíresebb magyar zenekari technikus.

³¹ Katona Klári (1953) énekesnő.

³² Szigeti Ferenc (1949) gitáros, zeneszerző, producer; a Corvina tagja volt, a Karthago alapítója.

koncertünket és elképedt, azt mondta, mi sokkal jobban kísértük Klárit, mint ahogy korábban ők, és szebben szóltak a vokálok is. Erdélyben Klári elénekelt a *Ne sírj* című gyönyörű dalát, amit Demjén Feri³³ írt neki. A szám végén az erdélyi városokban a közönség negyedórán át tapsolt és ütemesen kiabálta: „Nem sírunk!” Ömlött rólam a verejték, hogy mi lesz ebből? Két sorban álltak a teremben a katonák és a rendőrök. Aztán megúsztuk, sőt, még köszönőlevelet is írt nekünk a román vendéglátó, hogy milyen nagyszerű koncerteket adtunk és példamutatóan viselkedtünk, de ijesztő volt az egész.

Rozsonits Tamás:

A dicsőséges 1977-es évben már jött is a nagylemez-felkérés?

dr. Bokor Gyula:

Dr. Erdős Péter³⁴ azt kérte, hogy először vegyük fel Szűcs Jutka³⁵ lemezét. Aztán később, amikor az első Color-lemezt feljátszottuk, meghallgatta a *Panoptikumot* és nem tudta hova tenni. Azt kérdezgette, hogy hát ez meg mi? Ő üzletember volt és arra gondolt, hogy ezt az anyagot nem tudja majd eladni. A magyar fiatalság viszont felkészülten és jól fogadta a lemezt.

Rozsonits Tamás:

A Szűcs Judit-album felvételein együtt dolgoztatok a Skorpió³⁶ zenészeivel, így az Omega mellett egy másik hazai csúcszenekar is a Color barátja lett. Az igaz-e, hogy a lemezgyár azt szerette volna, hogy Koncz Zsuzsa³⁷ aktuális lemezét is ti vegyétek fel Szörényi Levente³⁸ közreműködésével?

dr. Bokor Gyula:

Pontosan erről volt szó, de az a lemez nem valósult meg, mert Katona Klári felkért minket, hogy kísérjük el Lengyelországba, Romániába és a Szovjetunióba. Klári következő lemezét is velünk szerették volna elkészíteni, de mi akkor már más stílusban gondolkodunk, mint ő. Könnyedebb dalokat akartunk írni neki. Később aztán Presser Gáborral,³⁹ a *Titkaim* című lemeztől kezdve Klári is rátalált a saját, nagyon komoly, intellektuális útjára. Az énekesnők másként viselkednek, köztük állandóan van valami vita. A fiúk, ha összevesznek is, elmennek a kocsmába, együtt megisznak egy üveg sört, és újra haverok.

A Szűcs Judit-lemez felvételei idején úgy néztünk a Skorpió tagjaira, mint a bálványokra, aztán pillanatok alatt baráti viszonyba kerültünk velük, annyira aranyosak voltak. Nekünk az volt az első stúdiómunkánk, ők meg, mint rutinos profik, hamar átsegítettek minket a kezdeti nehézségeken. Papp Gyuszi⁴⁰ azóta is komámnak szólít. Németh Gabi⁴¹ is hamar egy hullámhosszra került Attilával, Totya⁴² meg briliáns gitáros és nagyon jó srác. Jól is sikerült a *Táncolj még!* című lemez, még Szörényi Levente is dicsérte, pedig ő aztán nem az a diszkós típus. Jutka nagyon befutott vele. Erdős doktor pedig ezek után teljesen szabad utat engedett nekünk.

³³ Demjén Ferenc (1946) énekes, zeneszerző, szövegíró, basszusgitáros, a Bergendy és a V'Moto-Rock tagja volt.

³⁴ Erdős Péter (1925–1990) jogász, menedzser, a magyar popzenei élet irányítója volt a Kádár-rendszerben

³⁵ Szűcs Judit (1953) énekesnő.

³⁶ 1973-ban alakult rockzenekar.

³⁷ Koncz Zsuzsa (1946) énekesnő.

³⁸ Szörényi Levente (1945) zeneszerző, énekes, gitáros, szövegíró; az Illés és a Fonográf együttes tagja volt.

³⁹ Presser Gábor (1948) zeneszerző, szövegíró, billentyűs, a Vígszínház zenei vezetője; az Omega és a Locomotiv GT tagja volt.

⁴⁰ Papp Gyula (1951) zeneszerző, billentyűs, az Újszínház zenei vezetője; a Mini, a Skorpió, a Dinamit és a P. Mobil tagja volt.

⁴¹ Németh Gábor (1955) dobos, zeneszerző, hangmérnök, producer; a Skorpió, a Dinamit, a Bikini, az SBB és a P. Mobil tagja volt.

⁴² Szűcs Antal Gábor (1950) gitáros, zeneszerző; a Hungaria, a Skorpió, a Dinamit, a Bikini, a Creol és a Latin Duó tagja.

Rozsonits Tamás:

Mindezek mellett az orvosi pályát is gyakoroltatok már?

dr. Bokor Gyula:

Tibor akkoriban még egyetemista volt, fogorvos szeretett volna lenni, úgy gondolta, hogy az jól megfér a zenével. Én egészségügyi szervezést és közegészségtant tanítottam, elég korán bekerültem az egyetemre oktatónak, és beindult a tudományos pályám is. Közben mentőorvosként dolgoztam a debreceni mentőállomáson, hogy a gyakorlattól se szakadjak el. Ott aztán rengeteg tapasztalatra tettem szert. Kemény dolgokat láttam. Később a budapesti egészségügyi főiskolán tanítottam, mellette kórházban is dolgoztam és az EGIS gyógyszergyár üzemorvosaként is tevékenykedtem. Mindeközben szerveztem a zenekart és turnéztunk. Egyszer édesapám bejött a mentőállomásra és azt mondta: „Gyuszikám, belőled Debrecenben professzor is lehetne, meddig akarod még ezt a zenélést folytatni?” Mondtam neki, hogy most annyira megindult és nagyon szeretem... Aztán, amikor kiköltöztem az Egyesült Államokba, ugyanezt mondta. Valószínűleg neki velem kapcsolatban az volt a nagy álma, hogy otthon az egyetemen professzor legyek. Most elmeorvos vagyok Bostonban, Tibor pedig reumatológus, mozgásszervi betegségeket gyógyít szintén az Egyesült Államokban. De vissza zenéhez: a hetvenes években a magyar rockzenének komoly tekintélye volt Közép-Európa-szerte, főleg Lengyelországban.

Rozsonits Tamás:

Nem akarták a Colort szétkapni más zenekarok? Hívtak benneteket máshova?

dr. Bokor Gyula:

Attila öcsém magas hangja ritkaság számba ment, talán csak Révész Sanyinak⁴³ volt hasonló. Egyszerűen nem engedték meg neki, hogy lemélyüljön. A beszédhangja mély, de az éneklése magas maradt, mint tini korában. A Panta Rheibe hívták és Szigeti Feri is kérdezgette, mit szólnának, ha Attilát átcsábítaná énekesnek? Akkor alapította a Karthagót. Amúgy nem nagyon csábítottak minket, mert sejtették, hogy a testvérek úgysem hagyják el egymást. Érdekes a zenekari dinamika, ha testvérek játszanak egy csapatban. Gondolj csak a Bee Geesre.⁴⁴ Az idegen tagoktól tart az ember, van köztetek egyfajta szociális reláció, de ha testvérek játszanak együtt, akkor sokkal brutálisabb a viszonyrendszer. Együtt nőttek fel, egy asztalnál ültek, együtt bunyóztak. A másik, hogy a szülői védőernyő minden testvér fölé kiterjedt. Mint egy pajzs. A szüleink folyamatosan azt erősítették bennünk, hogy mi így, hárman együtt vagyunk erősek, és hogy mindig támogassuk egymást, akkor is, ha már idősebbek leszünk. Így aztán fel sem merült bennünk, hogy bármelyikünk elmenjen más zenekarba. Felkai Miki⁴⁵ is azért került a Colorba, mert Debrecenben osztálytársam volt.

Rozsonits Tamás:

1978-ban kijutottatok Svédországba koncertezni, de eggyel kevesebben érkeztek haza. Hogy lehetett ezt akkor megúszni?

dr. Bokor Gyula:

Az egy „visitós” helyzet volt. Pólya Laci sorkötelesként még nem vonult be, így nem utazhatott volna Nyugatra. Személyesen felelősséget vállaltam érte. Képzelheted! Svédországban utolsó nap eltűnt a csellójával együtt, mi meg elindultunk haza, rettegve, hogy

⁴³ Révész Sándor (1953) énekes, a Generál és a Piramis tagja volt.

⁴⁴ 1958 és 2003 között működő angol popegyüttes.

⁴⁵ Felkai Miklós (1950) gitáros, zeneszerző, szövegíró, énekes.

itt a vége a zenekarnak. Valahogy túléltek, de attól kezdve rajtunk voltak, figyeltek bennünket.

Rozsonits Tamás:

Akkor is csúnya dolgok történtek a zenekar háza táján, amikor Lámer Emilt Felkai Miklós váltotta...

dr. Bokor Gyula:

Ahogy említettem, Felkai Miki osztálytársam volt a Péterfia úti zenei általános iskolában. Egy új gitárosra vágytunk, akinek olyan a megszólalása, mint az övé. Amikor elmondtuk Emilnek, hogy szeretnénk, ha Miklós csatlakozna, nagyon rosszul fogadta. Attól kezdve a családjával együtt sokat tettek keresztbe nekünk. Különösen, amikor Attila külföldre távozott, mert kettejük között húzódott egy vitás gazdasági ügylet egy autóeladás miatt. Nem akarok megvádolni senkit, de attól kezdve megszorodtak a házkutatások, sőt, az útleveleinket is elvették. Ennek is szerepe volt abban, hogy később magam is távoztam az országból, amúgy soha az életben eszembe nem jutott volna, hogy elhagyjam a hazámat.

Rozsonits Tamás:

Miklós érkezésével a Color hangképe és a stílusa is megváltozott. Azt írták a korabeli lapok, hogy a west-coast stílus,⁴⁶ a Boston,⁴⁷ a Kansas,⁴⁸ a Journey,⁴⁹ a Styx⁵⁰ és a Toto⁵¹ hatott rátok, én inkább a kanadai Saga⁵² együttes stílusjegyeit vélem felfedezni. Mennyire volt ez tudatos váltás?

dr. Bokor Gyula:

A Lemezgyárban nagyon örültek, hogy Felkai Miklós érkezett hozzánk gitárosnak. Változott a stílusunk, populárisabb lett úgy, hogy közben nem engedtünk az igényességből. A Saga zenéje tele volt szintetizátorokkal. Elképesztően jól szólt az a zenekar! Annyira megfogott minket a hangzásuk, hogy csak ámuldoztunk. Még a basszushangokat is Moog Taurus⁵³ szintivel játszották. Nem másoltuk a Sagát, de ötleteket merítettünk a megszólalásukból. Persze, ha valamit sokat hallgatsz és dúdolsz, az ott marad az agyadban, de más zenéknél is így működik ez. Amikor itt játszottak nálunk a Budapest Sportcsarnok megnyitóján, találkoztunk velük és csodálkoztak, milyen jól ismerem a munkásságukat, mert olyan részletekbe menő kérdéseket tettem fel nekik. Látod, kanadai zenekarról van szó, minden lehetőség adott volt számukra, mégsem lettek világhírűek. A Pink Floyd vagy a Genesis⁵⁴ népszerűségi szintjét meg sem közelítették soha. Sokat gondolkodtam, mi lehet ennek az oka, mert kitűnő a zenekar, de nem jöttem rá ez idáig.

Vissza a Colorra: mi is sokkal gitárcentrikusabbá váltunk. Emlékezetes Miklós Gibson Flying V⁵⁵ hangszere, de én is vásároltam újdonságokat, a legvégén például Polymoog⁵⁶ szintetizátoron játszottam. A harmadik lemez felvétele körül Stark Feri csatlakozott hozzánk a másik billentyűs állásban, hogy minél több szinti szólalhasson meg.

Rozsonits Tamás:

⁴⁶ Amerikai rockzenei stílusirányzat.

⁴⁷ 1976-ban alakult amerikai rockzenekar.

⁴⁸ 1973-ban alakult amerikai rockzenekar.

⁴⁹ 1973-ban alakult amerikai rockzenekar.

⁵⁰ 1972-ben alakult amerikai rockzenekar.

⁵¹ 1976-ban alakult amerikai rockzenekar.

⁵² 1977-ben alakult kanadai progresszívrock-zenekar.

⁵³ Lábpedálokkal megszólaltatható analóg basszus-szintetizátor; 1981-ben került forgalomba.

⁵⁴ 1967-ben alakult angol progresszívrock-zenekar.

⁵⁵ A Gibson gitármárka 1958-ban bemutatott, jellegzetes alakú hangszere.

⁵⁶ A Moog cég 1975-ben bemutatott polifonikus analóg szintetizátora.

Az *Új színek* című lemezetek óriási siker lett, mindegyik dal slágerré vált, a *Féltelek* nyolc hónapig vezette a *Magyar Ifjúság*⁵⁷ slágerlistáját, mára klasszikussá nemesedett. Aztán Attila elhagyta az országot. Ezt hogyan hevertétek ki?

dr. Bokor Gyula:

Megfagyott még a levegő is körülöttünk! Nekem sem mondta meg, mire készül. Tibi tudta. Egy éjszaka elmentek Ágival,⁵⁸ az akkori feleségével Franciaországba, majd az Államokba. Onnantól kezdve az volt a dolgunk, hogy túl kell élni ezt is. A harmadik lemezen sok az elektromos dob, és dobosként játszott velünk többek között Varga Endre, aki a lemez felvételén is részt vett, Király Tamás pedig a koncerteken lépett fel velünk addig, míg mentünk az Egyesült Államokba. Akkorra én már nem nagyon szóltam bele, hogy milyen irányt kövessünk. Az általam írt *Jön még...* című dal teljesen egyedül vettem fel némi ütős segítséggel, ha valaki figyelmesen meghallgatja, abból már kitűnik, hogy akkor már nagyon készültem elmenni az országból. Tibor szintén. El is mentünk, emiatt a lemez nem jelenhetett meg, csak jóval később, az *Új színek* CD-változatának bónuszaként pár dal.

Rozsonits Tamás:

Nagyon előkészítettétek azt, hogy elhagyjátok az országot?

dr. Bokor Gyula:

Egyáltalán nem. Sőt, pont akkor mentünk ki, amikor az Egyesült Államokban megváltozott az orvosi diplomák honosítására vonatkozó törvény. Addig ez egy napig tartó vizsgát jelentett, aztán nagyon megszigorították, mi három teljes napon át vizsgáztunk. Az volt a legborzasztóbb, hogy itthon szegény apámat leköpdösték az utcán, amiért mind a három fia disszidált. A szüleimnek nehezebb sors jutott, mert ők maradtak itt. Münchenbe mentünk először, még oda is kiutaztak a Belügyminisztérium emberei és próbáltak győzködni, hogy menjünk vissza. Aztán az Egyesült Államokban a diplomahonosítási vizsga pokolian kemény próbatételt jelentett, gyakorlatilag újratanultam a komplett egyetemi anyagot. Amerikában nem fogadnak el máshol szerzett diplomát és folyamatosan özönlenek oda a világ minden részéről komoly szakemberek. Az Egyesült Államokban nagyon profi képzést kapnak az egyetemi hallgatók és azt a szintet mindenkitől elvárják. Ha az alapvizsgák sikerülnek, csak akkor lehet szakosodni, ami még plusz éveket jelent annak ellenére, hogy előtte más országban akár már évekig sikeresen praktizáltál.

Rozsonits Tamás:

Miért fordult az érdeklődésed a pszichiátria irányába?

dr. Bokor Gyula:

Az emberi boldogság nem attól függ, hogy minden rendben van veled: tele van a gyomrod, repes a szíved meg egyebek. Mentőorvosként, ha megkérdeztem a beteget, hogy van, éreztem, hogy nem igazán értem a választ. Nem tudtam változtatni a körülményein, de úgy gondoltam, a lelkét meg kell gyógyítanom. Mindig mélyen érdekelték az emberi érzelmek, te is tudod, hiszen ismered a szövegeket, amiket a zenekarban írtam. Az érzelmek nagyban meghatározzák az emberi életet. Hogy miért az Egyesült Államokban szakosodtam erre a területre? Úgy gondolom, Magyarországon nincs meg a megfelelő tekintélye a pszichiátriának, ott viszont nagyon komolyan veszik. Ugyanis, ha az érzelmeid nincsenek rendben, akkor nem végzi úgy az irányítást az agyad, ahogy kellene. Nem működik

⁵⁷ A KISZ hetilapja volt 1957 és 1989 között, rendszeres popzenei rovattal.

⁵⁸ Bánfalvy Ágnes (1954) színésznő.

hatékonyan. A számítógépeket is karban kell tartani, nem? Ha egy beteg agy írja újra a programot, az biztos, hogy rossz lesz. Segíteni szeretnék, hogy ne így történjen.

Rozsonits Tamás:

Nem zavarja a pácienseidet, hogy habár kitűnően, de akcentussal beszéled az angolt?

dr. Bokor Gyula:

Ez inkább segít, sokkal könnyebben megnyílnak. Nem azt látják bennem, hogy én vagyok az orvos a hatalom oldalán, hanem ezt egy kis „gyengességnek” értékelik, közelebb éreznek magukhoz, és emiatt talán jobban bíznak bennem.

Rozsonits Tamás:

Véleményed szerint miért vezeti Magyarország az öngyilkossági és az alkoholizmus statisztikai listákat világszinten? Tényleg „sírva vigadunk”, mi magyarok? Hogyan látod ezt magyarként, mégis távolabbról?

dr. Bokor Gyula:

Nagyon sok elmélet született erre, de a tények nem hazudnak: sajnos ez így van. Ám ennek a másik oldala, hogy pont emiatt születnek itt gyönyörű zenék vagy más érzelmes művészeti alkotások. Ahogy a professzorom mondta nekem a Harvardon: nektek, magyaroknak extra antennátok van az érzelmekre és ezért is küldött el pszichoanalitikus, pszichodinamikus továbbképzésre. Mert úgy érezte, hogy jól megfelelek majd. Sajnos az általad említett listákon hosszú évtizedek óta mindig az első ötben szerepelünk. Büntetjük egymást és magunkat is. Azt is megfigyeltem, hogy Magyarországon nagyon erősen jelen van a düh, a harag, sőt, a gyűlölet érzése. Ezzel foglalkozni kellene, mert kis nép vagyunk, mégis öljük egymást. A válások és az autóbalesetek száma is rendkívül magas. Azt ne várd tőlem, hogy ezeknek a miéértjét itt és most megmagyarázzam.

Rozsonits Tamás:

Jut időd a zenére is?

dr. Bokor Gyula:

Természetesen! Amikor a Harvard Egyetemre jártam, és később továbbképző programokon tanultam, majd oktattam, a vizsgaidőszakok végi bulikon állandóan zenéltem, sok csasztuskát is, ezek a személyes érintettség miatt mindig nagy sikert arattak. A komolyabb dolgokról szólva: a közelmúltban egy halásztelki stúdióban rögzítettem egy új dalomat, az a címe, hogy *Elszalasztott idő*. Úgy hiszem, hogy a saját generációm gondolatait és érzelmeit sikerült ebben a dalban kifejeznie. Azt, hogy mik foglalkoztatják az életük második felében járó embereket. Több dalt is írtam az utóbbi időben, szeretnék egy új anyaggal jelentkezni a közeljövőben, akár egy DVD-kiadvánnyal, amelyen vizuális köntösbe öltöztetjük a dalokat.

Boston egyik kórházában odaadtam egy fiatal, hosszú hajú kollégámnak a Color CD-ket, hogy hallgassa meg, mert nagyon szerette a zenét. Másnap látnod kellett volna az arcát, amikor megkérdezte: „hogyan tudatok ti ilyen zenét csinálni a Vasfüggöny mögött?”

Rozsonits Tamás:

Sokunk dédelgetett vágyát kérdezem végül: láthatjuk még a Color zenekart élőben?

dr. Bokor Gyula:

Ez bizony nagyon nehéz szervezési feladat: Tibor Los Angelesben, Attila és Miklós Budapesten élnek, én pedig Bostonban. A próbákhoz sok energia szükséges, de keressük a megoldást. Addig is én írogatom a dalaimat és rögzítem is őket, ha jut rá időm. A Facebook-

oldalamon ezeket bárki meghallgathatja. Szeretném, ha a dalaim minél több emberhez elérnének! Az elmeorvosi szakmámat is folytatom tovább, tizennégy tudományos cikk és három tudományos könyvrészlet megírása és az Egyesült Államokban való megjelenése után jelenleg a massachusettsi orvosi egyetem pszichiátriai tanszékének asszisztens professzora vagyok.